

Geschiedenis van Sinterklaas

In ons kleine landje is Sinterklaas vooral bekend als een oude, wijze en eerbiedwaardige kindervriend die samen met zijn knecht Zwarte Piet jaarlijks met de stoomboot van Spanje naar ons land komt om de brave kinderen te belonen met snoep en speelgoed. Tijdens de nacht van 5 op 6 december rijdt hij op een schimmel over de daken en stopt al dat lekkers via de schoorsteen naar binnen. Wij durven daar uiteraard niet aan te twijfelen, maar als je hier en daar wat opzoekt, blijkt dat Sinterklaas eigenlijk samengesteld is uit een historische figuur en een mythologische figuur.

Myra ligt in het huidige Turkije..

Heeft er echt een heilige bestaan die Nicolaas heet ?

Ja, de historische figuur Nicolaas, bisschop van Myra (Klein Azië; nu Turkije); hij stierf op 6 december ca. 340 na Christus. Later werd hij vanwege zijn goede daden heilig verklaard, hoewel hij nu van de heiligenkalender is verdwenen. Ongeveer 200 jaar na zijn dood ontstonden er allerlei legendes over zijn persoon en goede daden. Zijn reputatie als kindervriend berust onder meer op de legende waarin hij drie vermoorde jongetjes uit een bad pekkel redde en terug tot leven wekte. Hij strooide geld rond in het huis van een arme edelman die hierdoor zijn brave, nette dochters kon behoeden van een miserabel leven. De meisjes konden dankzij de bruidschat fatsoenlijk trouwen en nog lang en gelukkig leven. Dit gegeven vinden we nu nog terug in het rondstrooien van o.a. gouden chocolade munten en ander snoepgoed. Ook de mannetjes en vrouwtjes van speculaas (zgn. 'vrijers') en de suikerharten doen een belletje rinkelen. De uitdrukking "goedheiligman" komt van "goet-hylik man", wat zoveel betekent als "goed-huwelijks man", d.w.z. de man die zorgt voor een goed huwelijk.

Waar komt Zwarte Piet vandaan ?

Zoals iedereen wel weet werkt Sinterklaas niet alleen: hij wordt vergezeld door een knecht, Zwarte Piet, die de zak met cadeautjes draagt en door de schoorstenen kan kruipen om de pakjes in de schoenen van de kinderen te stoppen. Zijn herkomst is heel vaag: volgens bepaalde legendes was hij oorspronkelijk een demon die de door de heilige gedwongen werd om enkel goede daden te verrichten. Zo is er ook het verhaal over Piter, een Ethiopische wees die als slaaf na zijn vrijlating uit dankbaarheid bij de oude bisschop in dienst is gebleven. Een andere verklaring: tijdens de 17de en 18de eeuw vond de Europese adel het heel sjiek om een Moorse knecht of page in dienst te hebben. Kleine Italiaanse jongetjes deden lange tijd in het oude Europa dienst als schoorsteenvegers; ze kropen voor hun werk door de rookkanalen. Hiervoor hadden ze een roe nodig om de schoorsteen schoon te maken en een zak om al dat roet in te verzamelen.

Nicolaas was een bisschop uit de 4de eeuw na Christus

Hoe is die heilige Sint-Nicolaas bij ons bekend geraakt ?

De oorsprong van Zwarte Piet is erg vaag...

België en Nederland waren vroeger het grondgebied van de Germanen. Woeste krijgers die al even woeste goden aanbaden. In de middeleeuwen werden deze contreien langzaam maar zeker tot het christendom bekeerd. De bekeerders waren tamelijk sluw door de feestdagen ter ere van de oude, heidense goden zoveel mogelijk te laten samenvloeien met de christelijke feestdagen. Zo namen de christelijke heiligen de plaats in van de oude goden. Het uiterlijk van Sinterklaas stemde grotendeels overeen met Wodan, de oppergod van de Germanen: een oude, strenge en wijze vaderfiguur. Wodan had een lange, witte baard, droeg een wijde mantel en reed met een grote speer in zijn hand op een prachtig wit paard. Hij beheerste bovendien de kunst om met dit paard door de lucht te vliegen (of over de daken te reizen). Er zijn trouwens wel wat sinterklaastradities die rechtstreeks lijken af te stammen van Germaanse tradities: tijdens het Germaanse zonnewendefeest vroegen jonge meisjes aan Wodan een afbeelding van hun nog onbekende toekomstige geliefde; tegenwoordig zijn dat de speculaaspoppen ('vrijers'). Het gooien van cadeaus in schoorstenen zou afstammen van Germaanse offerplaatsen (vuurplaatsen). Pakjesavond (de avond van 5 december; in Nederland eigenlijk populairder dan in Vlaanderen) gaat ook terug op voorchristelijke gebruiken: hoe meer geschenken men in het rond strooide (appels, noten, beide herfstelijke symbolen van vruchtbaarheid, vandaar strooiavond), hoe vruchtbaarder het land zou zijn.

De strooiavond nam door tijdsvervaging en misverstanden de plaats van het eigenlijke sinterklaasfeest in.

Hoelang wordt Sinterklaas al gevierd en gebeurde dat op dezelfde manier als nu ?

Sinds de 13de eeuw is de viering van Sint-Nicolaas in West-Europa algemeen en is hij de meest aanbeden heilige en patroon ("Sinterklaas patroontje" i.p.v. "Sinterklaas kapoentje"), d.w.z. beschermer van scholieren, huwbare jeugd, kooplieden, zeelieden, reizigers enz. In de middeleeuwen werd er vóór de feestdag van de heilige Nicolaas van Myra uit de arme kinderen van een stad een kinderbisschop gekozen plus assistenten (allen jongens). Deze kregen tot 28 december (de dag van de "Onnozele Kinderen") voedsel en geschenken, waaronder schoenen. De overige kinderen kregen geld en een vrije dag op 6 december om feest te kunnen vieren. Het oudste bewijs hiervoor is teruggevonden in een middeleeuwse Dordrechtse stadsrekening uit 1360. Later gaat men alle arme kinderen trakteren, wat zich dan langzaam ontwikkelt tot een algemeen volksgebruik, waarin schoeisel als vindplaats van snoep en geschenken een belangrijke rol gaat spelen. Tot de 17de eeuw werd er meer over Sint-Nicolaas gesproken en gezongen. Hij was bijvoorbeeld niet zichtbaar in het straatbeeld en kwam ook niet zomaar op huisbezoek. Hij was eerder een onzichtbare kindervriend, opvoeder en huwelijksmakelaar. Pas rond 1845 treedt hij op in het openbaar, gekleed in zijn bisschopskleren. Nog later wordt hij vergezeld door Zwarte Piet, die de rol van bestraffer en boeman op zich neemt. Daarvoor was het eigenlijk Sinterklaas zélf die met de roe rondliep. In België wordt het sinterklaasfeest bijna overal gevierd, maar toch is het niet algemeen. Zo wordt in de Westhoek en de Denderstreek op 11 november Sint-Maarten gevierd. Ook dit feest heeft een Germaanse oorsprong: men bracht dankoffers en brandde reinigende vuren om de vruchtbaarheid van het land en vee te bevorderen. Nu is het in de eerste plaats een kinderfeest, maar de bijbehorende legendes wijken af van die van Sint-Nicolaas. Nog een verschil in culturen: in Vlaanderen en Nederland zit Sinterklaas doorgaans op een schimmel, maar in Wallonië is het gebruikelijker om hem af te beelden op een ezel. In Nederland is het sinterklaasfeest ontzettend populair, met uitzondering van Grouw in Friesland, waar ze op 21 februari Sint-Piter vieren. En op de waddeneilanden vieren ze het traditionele kinderfeest helemaal anders: Sundeklaas is een feest dat meer aan Halloween doet denken. In de straten lopen de mannen gemaskerd en verkleed rond als 'Sinteromes', 'Klaasomes', 'Sunderums' of 'Sunderklazen'. Vrouwen en kinderen moeten binnenshuis blijven. Wie buiten komt krijgt 'slaag'. De uitdaging is, om toch buiten te lopen en de mannen te ontwijken. Aan het eind van de 20ste eeuw heeft Sinterklaas als cadeautjesgever stevige concurrentie van de kerstman gehad, maar inmiddels lijkt hij zijn rol helemaal terugveroverd te hebben.

Wodan, de woeste oppergod van de Germanen

Net zoals Wodan rijdt Sinterklaas met zijn paard over de daken

Waar wordt Sinterklaas nog gevierd (buiten België en Nederland) ?

Het sinterklaasfeest wordt in verschillende vormen in heel Europa gevierd van Frankrijk tot het verre Oost-Europa. In de Duitstalige deel van Zwitserland heet hij St. Nikolaus of "Samichlaus" of "Santiglaus" en zit hij op een ezel. Zwarte Piet heet "Schmutzli". Er worden rijmpjes opgezegd in plaats van liedjes gezongen en hij komt niet uit Spanje, maar uit het bos.

Zijn Santa Claus en Sinterklaas dezelfde persoon ?

Eigenlijk wel. De Amerikaanse naam voor de kerstman, Santa Claus is een verbastering van Sinterklaas dat via de Nederlandse leenwoorden in het

Engels terecht gekomen is. Via de Amerikanen kwam 'Santa Claus' weer naar Europa en werd eerst populair in Groot-Brittannië. Later werd hij ook bekend en populair in Duitsland en de Duitstalige gebieden in centraal Europa. En uiteindelijk ook hier bij ons, waar Sinterklaas dus eigenlijk in concurrentie is met zichzelf in de vorm van Santa Claus.

Waarom komt Sinterklaas met de stoomboot uit Spanje ?

Zoals gezegd komt Sint-Nicolaas eigenlijk helemaal niet uit Spanje, maar wel uit Myra. In mei 1087 hebben Italiaanse vereerders van de heilige Sint-Nicolaas zijn gebeente van Myra naar het Italiaanse Bari overgebracht. Bari lag destijds in het toenmalige koninkrijk van de Beide Siciliën (in het deel van Napels), waar de latere Keizer Karel V koning zou worden. Zijn zoon Filips II, zou later Spanje, de Nederlanden én de Beide Siciliën erven. Vandaar de verwarring dat Sint-Nicolaas uit Spanje komt. Een van de goede daden van Sint-Nicolaas was dat hij in nood verkerende zeelieden op zee redde. Hij is ook patroon van de

zeelieden. Hierdoor is het niet zo onlogisch dat hij per stoomboot naar ons land komt. Er zijn trouwens wel wat havensteden die een Sint-Nicolaaskerk hebben (bijv. Amsterdam) of Sint-Nicolaas als patroonheilige hebben (het Oost-vlaamse Sint-Niklaas). De manier waarop Sinterklaas aankomt in de verschillende landen is vaak afhankelijk van land tot land, maar het is bijna altijd één of andere vorm van een intocht of processie van een heilige, zoals die bekend is uit het katholieke geloof. De oudste intocht per boot is die van Bari, die sinds 1087 jaarlijks plaatsvindt. De intocht van Sinterklaas met zijn gevolg is het officiële startsein van zijn "campagne". Voor de kinderen is dit vooral het sein dat ze vanaf dat moment hun schoen mogen klaarzetten en als ze braaf zijn geweest er op 6 december ook iets in mogen verwachten. Ze'n intocht vindt meestal drie weken voor 6 december plaats. De laatste jaren is de intocht van Sinterklaas steeds meer een feestelijke gebeurtenis die in België en Nederland soms rechtstreeks op televisie te volgen is. Het lijkt dan ook meer dan ooit dat Sinterklaas nog niet vlug zal vergeten worden !

eeuw duikt

Pas in de 19de

Sinterklaas in het openbaar op

Zie ginds komt de stoomboot

Zie ginds komt de stoomboot uit Spanje weer aan.
Hij brengt ons Sint-Nicolaas, ik zie hem al staan.
Hoe huppelt zijn paardje het dek op en neer,
hoe waaien de wimpels al heen en al weer.
Zijn knecht staat te lachen en roept ons reeds toe:
'Wie zoet is krijgt lekkers, wie stout is de roel!'
Oh, lieve Sint-Nicolaas, kom ook eens bij mij
en rijd toch niet stilletjes ons huisje
voorbij!

Sinterklaas kapoentje

Sinterklaas kapoentje,
Gooi wat in mijn schoentje,
Gooi wat in mijn laarsje,
Dank u Sinterklaasje.

Sinterklaasje kom maar binnen met je knecht

Sinterklaasje kom maar binnen met je knecht
Want we zitten allemaal even recht
Misschien heeft u nog even tijd
Voordat u weer naar Spanje rijdt
Kom dan even bij ons aan
En laat uw paardje maar buiten staan
En we zingen en we springen en we zijn zo blij
Want er zijn geen stoute kind'ren bij
En we zingen en we springen en we zijn zo blij
Want er zijn geen stoute kind'ren bij

Daar wordt aan de deur geklopt

Daar wordt aan de deur geklopt,
Hard geklopt, zacht geklopt.
Daar wordt aan de deur geklopt.
Wie zou dat zijn?
Wees maar gerust mijn kind.
Ik ben een goede vriend.
Ook al ben ik zwart als roet,
'k Meen het toch goed.

Hoort wie klopt daar kind'ren

Hoort wie klopt daar kind'ren?
Hoort wie klopt daar kind'ren?
Hoor wie klopt daar zachtjes tegen het raam?
Het is een vreemd'ling zeker,
die verdwaald is zeker.
Ik zal hem even vragen naar zijn naam.
Sint Nicolaas, Sint Nicolaas
Breng ons vanavond een bezoek
En strooi dan wat lekkers
In een of and're hoek
Stoute kind'ren, zegt hij,
Krijgen knorren, zegt hij,
Of een zakje, zegt hij, met wat zout.
Want je weet wel, zegt hij
Dat Sint Nic'laas, zegt hij
Van die stoute kind'ren heel niet houdt.

Als patroonheilige van de zeelui is het logisch dat hij zelf ook graag vaart.

kinderen

Sinterklaas gaf de stoute vroeger zélf van de roe

Sint Nicolaas, Sint Nicolaas
Breng ons vanavond een bezoek
En strooi dan wat lekkers
In een of and're hoek